

LA FONTAINE'İN FABLLARINDA ALEGORİK ÖGELER VE BUNLARIN TEMSİL ETTİĞİ DEĞERLER

Yıldız YENEN AVCI¹

Özet

Çocuk edebiyatının başlıca kaynaklarından olan fabl; gerek eğitimsel değerinden ve gerekse imgesel zenginliğinden dolayı özellikle 8–12 yaş arası çocukların ilgi duyduğu bir edebî türdür. İlk örnekleri neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan fablların bu denli ilgi ve itibar görmesinde; Fransız edebiyatçısı La Fontaine'in büyük katkıları söz konusudur. Bu araştırmada; La Fontaine'in masalları alegorik unsurlar bakımından incelenmiş ve bu ögelerin temsil ettiği değerler tespit edilmeye çalışılmıştır. Orhan Veli'nin çevirisiyle Türkçeye kazandırılan bu eserler tarama yöntemiyle tek tek incelenmiş; bulgular yeri geldiğince alıntılarla desteklenmiştir. Şiirsel bir üslupla kaleme alınan fabllarda La Fontaine'in genel olarak insan, bitki ve cansız varlıklara yer vermekle birlikte en çok hayvanlara yer verdiği görülmüştür. Bu yüzden çalışma, bu türün incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur. Fabllarda adı geçen her varlık bir alegorik unsurdur; yani bir değeri temsil etmektedir. Aslan gücün, at bencilliğin, balıkçıl müşkülpesentliğin, cırcırböceği tembellik ve sorumsuzluğun, eşek acziyet ve kabalığın, fare huzur ve gösterişin, gelincik dünya nimetlerine düşkünlüğün, geyik ile zağar iyiliğin ve bu değerlerin sömürülmesinin, güvercin yardımseverliğin, horoz küçük hesaplar peşinde koşmanın, karga aptallığın, karınca çalışmanın ve sorumluluk sahibi olmanın, köpek rahat yaşama takas edilen sadakatin, kuğu sevimliliğin, kurbağa açgözlülüğün, kurt özgürlük ve gücü kötüye kullanmanın, leylek akıl gücünün, kuzu masumiyetin, sinek kendini üstün görmenin, tavuk mal ve bereketin, tilki kurnazlığın, yılan nankörlük ve geçimsizliğin, keklik kolay elde edilen kazancın ve alay etmenin simgesidir. Çocuğun hayata hazırlanmasında önemli birer kazanım olan adalet, kanatkârlık, paylaşım, yardımseverlik, çalışmak, barışseverlik, sorumluluk bilinci, nezaket, alçakgönüllülük, cesaret... gibi değerler bu semboller aracılığıyla verilmek istenmektedir. Sonuç olarak; La Fontaine gerçek dünyada duyduğu rahatsızlıkları ve özlemine duyduğu dünya düzenini adı geçen varlıklar üzerinden somutlaştırmaya çalışmış; her biri evrensel bir nitelik taşıyan bu değerleri en kısa yoldan okuyucuya sunmuştur.

Anahtar Sözcükler: La Fontaine, fabl, alegorik unsurlar, değerler

¹ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Elazığ; y_yenen@hotmail.com

ALLEGORICAL ELEMENTS AND VALUES THAT THESE REPRESENT IN LA FONTAINE'S FABLES

Abstract

A major source of children's literature, fable, because of both pedagogic value and fictional richness, a literary species of interest, especially in children aged 8-12 years. Fables whose first examples are almost as old as humanity to see so much interest and reputation there is a great contribution to the French literature La Fontaine. In this study, La Fontaine's fables were examined in terms of allegorical elements and the values which represented by these elements tried to determine. These works which offered by Orhan Veli's translation individually examined by using screening method; findings are supported by quotations when appropriate. It is observed that La Fontaine gave place to people, plants and non-living thing in general but most animals in the fables which written in a poetic style. Therefore the study is limited to review this species. Every creature which mentioned in fables is an allegoric element, in other words it represents a value. Some animals represent to different kind of characteristics. For example, lion is a symbol of power, horse selfishness, heron prissiness, cricket laziness and fecklessness, donkey inability and rudeness, mouse peace and show off, weasel indulging in the ware of the world, deer and hound dog goodness and the exploitation of this value, pigeon philanthropy, rooster pursuit of small accounts, corvine bird stupidity, ant work and being responsible, dog laid-back lifestyle and exchanged fidelity, mute swan likableness, frog rapaciousness, wolf freedom and abuse of power, stork mind power, lamb innocence fly self-righteousness, chicken riches and plenteousness fox slyness, snake ingratitude and cantankerousness, partridge free ride gain and jeering. Values such as justice, being content with what one has, sharing, philanthropy, to work, peaceableness, sense of responsibility, kindness, meekness, courage etc. Which are one each important achievement in the preparation of the child's life are required to be given by means of these symbols. As a result, La Fontaine has tried to embody ailments in the real world and longing world order strived on the mentioned creatures and has presented these values which each of a universal characteristic with the shortest path.

Key Words: *La Fontaine, fables, allegorical elements, values*

GİRİŞ

Çocuk edebiyatının önemli kaynaklarından biri olarak görülen fabl; “kahramanları çoğunlukla hayvan ve bitki gibi varlıklardan oluşan genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öyküler”²² olarak tanımlanır.

Fabllar, “özellikle 8–12 yaş grubu çocukların okumaktan ve dinlemekten zevk aldığı yapıtlardır. Kanaatkârlık, tamahkârlık, kıskançlık, paylaşıcılık gibi çocuklar tarafından algılanması güç kavramların somut olaylarla canlandırılarak anlatılması sebebiyle çok önemli bir eğitim aracı olarak kabul edilmelidir. Fabllar insan belleğinde çok kolay saklanabilen ve ortaya çıkarılabilen özelliklere sahip olduğu için sözlü gelenek içinde yaşatılabilmektedir.”²³

Eğitim değeri yüksek olan fabl metinlerinin “kökeni çok eskiye uzanır. Eski Hint ve yine eski Akdeniz kültürlerinde birbirinden bağımsız olarak bu tür masallara rastlanmıştır. Fabl türünün bilinen ilk örnekleri, Hint edebiyatında görülen Pança Tantra (Beş Kitap) Masalları’dır. Bu eser, İ. Ö. V. yy. da Bahram filozofu Bidpay tarafından Sanskritçe yazılmış. Hint hükümdarı Debşelem’e sunulmuş ve daha sonra dünya dillerine çevrilmiştir. Masalda kral aslana danışmanlık eden iki çakalın adıyla Kelile ve Dimne olarak bilinen VII. yy.’dan kalma Arapça çevirisiyle günümüze ulaşmıştır. Eserde yurt yönetimi felsefe ve eğitimle ilgili sorunlar dolaylı olarak tartışma ve eleştiri konusu yapılmaktadır. Birinci bölümdeki anlatılan olaylarda iki çakal kahramanlarından Kelile açık sözlülüğün ve doğruluğun; Dimne ise yalan ve iftiranın sembolüdür. Beydeba zulmü ile tanınmış hükümdar Debşem’i hayvan öyküleriyle uyarmak ve ona doğru yönetim yolunu göstermek istemiştir.”²⁴

Bu eserin yanı sıra Ezop’un masalları da bu türün en yaygın örnekleri arasındadır. M.Ö. 6.yy.da yaşamış olan yazar üç yüzü aşkın fabl ile alçakgönüllülüğün, tokgözlülüğün, hırslarına teslim olmamanın, sabırlı olmanın, akıl gücünün... önemini dile getirir. Sadi’nin Gülistan ve Bostan’ı; Mevlana’nın Mesnevisi; Şeyhi’nin Harname’si... fabl türüne örnek olacak diğer çalışmalarlardır. 17. Yüzyıla gelindiğinde ise; Fransız şairi La Fontaine’i görmek mümkündür. “Temelde insanın kendini beğenmişliğini ele alarak işleyen La Fontaine’nin fablları bu türün canlanmasına ve diğer uluslarca sevilip kendi dillerine çevrilmesine vesile olmuştur.”²⁵

Fablları Türkçeye kazandırmış olan Orhan Veli, yazarın yaşamına dair bilgileri anlattığı yazısında⁶; La Fontaine’in 1621 yılında yüksek tabakadan bir memurun oğlu olarak dünyaya geldiğini; çocukluğunu dağlarda, kırlarda geçirdiğini ve bu durumun da konularını hep hayvanlar arasındaki vakalardan almasına neden olduğunu belirtir. Bunun yanı sıra savrukluğuna rağmen, çok çalışan ve eser veren şairin özgürlüğüne düşkün biri olduğunu; onurlu bir hayat yaşadığını dile getirir. Bir hayli para sıkıntısı çekmesine rağmen, devrin

büyük sanatkârlarını korumuş olan XVII. Louis'ye dalkavukluk etmemiş olmasını ise; buna delil olarak gösterir. Ayrıca; eserlerinde hayvanlar yardımcıyla, insanların kusurlarını, zayıf taraflarını gösterdiğini ve masallarının birçoğunu Aesopus (Ezop) adlı eski bir Yunan hikâyecisinin masallarından aldığını vurgular. Fransız şair de, Ezop'un yapıtlarına esin verdiğini tasdik eder ve bu durumu açık bir şekilde dile getirir:

“Düşenlerle alay etmemeli hiçbir zaman;
Kim emindir daima mesut olacağından?
Hâkim Aesopus kıssalarında
Türlü misaller verir buna dair;
Benim burada anlatacağım da
Tıpkı onun kıssaları gibidir.” (s. 73)

Yazıldığı dönemde ve sonrasında çok sevilmesine; birçok dile çevrilmesine rağmen fabllara yönelik tartışmaların yaşandığı görülür. Bazı araştırmacılar, bu metinlerin yararına vurgu yaparken bazıları da masalları çocuk eğitimi konusunda sakıncalı görür. Olumsuz tutumuyla dikkat çekenlerin başında Fransız yazar ve düşünür Jean Jacques Rousseau gelir. Aynı zamanda bir pedagog olan Rousseau “Emile” adlı eserinde bu durumun gerekçesini ise şöyle açıklar:

“Emile ezbere hiçbir şey öğrenmeyecektir hatta çok hoş ve sade olan Lafontaine’in fabllarını bile öğrenmeyecektir çünkü fablların sözcükleri fabllar değildir, aynı şekilde öykülerin sözcükleri de öykü değildir. Ezberletilen fablların içerdikleri övgülerin çocukları eğlendirirken yanılttıklarını, kandırdıklarını, yalan söylediklerini ve övgüler arasında gizlenen gerçeklerin kaybolarak çocukların yarar sağlamalarına engel olduklarını görememem ve bunlara ahlak dersi demem nasıl mümkün olabilir?

Bütün çocuklara Lafontaine’in fablları öğretiliyor ama hiçbiri anlamıyor bunları; anladıklarını kabul edelim, bu daha kötüdür çünkü bu fabllardaki ahlak dersi yaşlarına göre o kadar karışık ve orantısızdır ki onları erdemden çok ahlaksızlığa götürür... Hiçbirimiz kendimizi çocuk yerine koyabilecek ve çocukluğu çocukluk içinde irdeleyecek kadar filozof değiliz. Şimdi tekrar ahlak konusuna dönelim. Altı yaşındaki çocuklara, kendi çıkarları için yalan söyleyen, dalkavukluk eden insanların bulunduğunu öğretmek gerekir mi acaba?”⁷

Fablların öğretilmesini çocuk saflığı ve masumiyetine pek de uygun görmeyen yazarın öncelikli gerekçesi; bu eserlerin çocukların yaş düzeyine uygun olmadıklarıdır. Bilindiği gibi “altı yaş” soyut kavramların verilemediği; fakat temel değerlerin somutlaştırılarak öğretildiği bir yaş grubudur. Yeterli bilişsel düzeye ve olgunluğa ulaşmamış çocuklara yalnızca fabllar konusunda değil, diğer eğitsel araçların (şiir, öykü, oyun...) sunumunda da temkinli davranılmalıdır. Yani ahlak ilkelerinin yanlış öğretilmesi yahut anlaşılması yalnızca fabllara indirgenecek bir durum değildir. Masallardaki temel kavramların, mecazların ve örtük ifadelerin yetişkinler tarafından açıklığa

kavuşmasıyla bu sorunun aşılması da söz konusudur. Aslında Rousseau'nun amacı on iki yaşına kadar çocukların kitaplardan uzak durmaları ve hayatın gerçeklerini kitaplardan değil doğada yaşayarak öğrenmeleridir. Bu yüzden insana birçok kolaylık sunan kitaplar, onun gözünde olumlu bir değer taşımaz:

“Böylece çocukları bütün ödevlerinden kurtararak onları en büyük sefaletleri olan kitaplardan da kurtarıyorum. Okumak çocukların belasıdır ve oyalandıkları tek şey de budur neredeyse. Emile bir kitabın ne olduğunu ancak on iki yaşında öğrenecektir. Ama hiç değilse okumayı öğrenmesi gerekir denecektir. Kabul ediyorum; okumak yararlı olduğunda okumayı öğrenmesi gerekir; o zamana kadar okumak sıkıntı vermektan başka bir şeye yaramaz.”⁸

Toparlamak gerekirse, Rousseau'nun fabl algısı; kitaplara yüklediği anlam ve rolle paralellik göstermektedir.

La Fontaine'nin fablları genel olarak kısa olay yazılarına dayanmaktadır. Bu durum masalların akılda kalmasını sağlamaktadır. Ayrıca mecaz ve kapalı bağlamlara yer verilmemiş olması verilmek isteneni daha açık ve anlaşılır kılmaktadır. Kuru ve sıkıcı bir anlatım yerine şiirsel formatın tercih edilmesi ise çocuğa sanatsal zevk ve beğeniyi aşılamaktadır. Fabllarda yer ve zaman öğeleri belirsizliğini korumakla beraber kahramanların, çoğunlukla insan dışındaki varlıklar olduğu görülmektedir. Masalarda her olay; ana güç ve karşı güç arasındaki eksende gerçekleşmektedir. Şahıs kadrosunun iki veya üç varlıkla sınırlandırılması henüz soyut işlemler dönemine geçmemiş çocuklar için arandanan bir özelliktir. Nitekim “bu durum çocukların her kahramanın özelliğini aklında tutması ve özdeşim kurabileceği kahramanı seçebilmesi için önemlidir. Az sayıdaki kahraman, çocuklara hem fiziksel özellikleri hem de eylemleriyle”⁹ tanıtılmaktadır.

Hayvanlara ilgi ve duyarlılığı artıran masallar aynı zaman da genel kültür bakımından da önem arzetmektedir. Farenin dişleriyle ağını kemirdiği; yılanın ege yiyemeyeceği; kurbağaların gölün kıyısındaki bataklık ve sazlık alanlarda yaşadığı; geyiğin otlarla, uzun gagalı balıkçıl kuşunun sudaki canlılarla beslendiği beslendiği; katırın eşek ile kısrağın çiftleşmesinden meydana geldiği... gibi daha pek çok bilgi La Fontaine'in güçlü gözlem gücünün ve daha çocuk yaşlarda diğer canlılara duyduğu merakın ürünüdür. Fabllarda adı geçen her varlık bir sembol niteliği taşımakta; iyilik, doğruluk ve güzelliğin karşısında birer karşı güç olan kötülükler ise; yine birer alegorik unsur olarak yerini almaktadır. Bilindiği gibi “bir düşüncüyü, davranışı ya da eylemi, daha kolay kavrayabilmek için onu, yerini tutabilecek simgelerle, simgesel sözlerle, benzetmelerle göz önünde canlandırma işi”¹⁰ olan alegori; kişileştirme sanatı üzerinde yükselen “kıssadan hisse”lere temel olmaktadır. Edebî metin böylelikle eğitime hizmet eden öğreticilik ilkesini de gerçekleştirebilmektedir. “Bütün bunların ötesinde masal, gerçek dünyanın basitleştirilmiş bir model gibidir. Aynı zaman da çocuğun dünyaya ilişkin bilgileri ve deneyimleri edinmesinde yardımcı bir araçtır. Bu nedenle bütün masalarda gerçeğin indirgenmiş halini karşıtlıklar halinde buluruz. Her zaman güçlünün karşısında bir

güçsüz, akıllının karşısında bir aptal, zengin karşısında bir yoksul bulmak mümkündür. Bu karşıtlıklar her ne kadar masalın tek yanlı bakış açısını gösteriyorsa da, çocuk gerçekliği açısından baktığımızda kendi içinde tutarlı ve önemli bir noktadır. Çünkü çocuk yaşamın nesnelere, çevresindeki insanlar ve olaylar karşıt değerlerle vardır. İnsanlar ya iyidir ya kötüdür. Çocuğun değerler sistemindeki bu tek yanlı ve doğal bakış açısı, masalın benzer özellikleriyle örtüşmektedir. Bu çerçevede masalları, sembollere dönüşmüş, dahası ilişkilerin basitleştirildiği kurmaca dünya içinde yaşamın gerçeklerine gönderme yapan bir tür olarak da görebiliriz.”¹¹

Bu çalışmada La Fontaine tarafından kaleme alınan fabllar; alegorik öğeler ve bunların temsil ettiği değerler bakımından incelenmiş; mevcut bulgular tarama tekniği ile ortaya çıkarılmıştır. Araştırılmaya konu olan kitapta toplam elli bir fabl örneği bulunduğu ve her fablda yalnızca bir olayın anlatıldığı görülmüştür. Genel olarak iki varlığın konu olduğu masalarda hayvanlar (aslan, at, balıkçıl, cırcırböceği, eşek, fare, gelincik, geyik, güvercin, horoz, karga, karınca, köpek, kuğu, kurbağa, kurt, leylek, kuzu, sinek, tavuk, tilki, yılan, zağar); bitkiler (meşe, kamış); insanlar (oduncu, sarhoş ve karısı, ahçıbaşı, avcı, köylü, çiftçi ve çocukları, sütçü kadın...) ve diğer cansız varlıklar (dağ, ege) yer almaktadır. Fabllarda daha çok hayvanlara yer verildiğinden çalışma; bu türün incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.

Fabllarda Yer Alan Alegorik Öğeler ve Bunların Temsil Ettiği Değerler

Fabllarda aslan imgesi hem yüce gönüllülüğü hem de güç ve cesareti simgelemektedir. “Arslanla Fare” isimli metinde aslanın bir fareye zarar vermekten kaçındığı ve günün birinde aynı fareden yardım gördüğü anlatılır:

“Pencesi dibinde bir arslanın,
Dalgınlıkla bir fare topraktan çıkıverdi.
Bu fırsatı kullanmadı sultanı ormanın;
Fareye dokunmayıp bir büyüklük gösterdi. (s. 35)

La Fontaine bu masalı ile güç ve iktidar sahibi insanların günün birinde sıkıntıya düşebileceğini ve hiç ummadığı insanlardan yardım görebileceğini anlatmak ister:

“Kimin aklına gelir ki bir an,
Fareye işi düşer arslanın?
Ama o da bir gün dışarı çıktı ormandan.
Gitti tutuldu bir ağa.
Ne çırpınma, ne kükreme... Kâr etmez tuzağa.
Bay fare koştı; dişiyle arslanın ağını
Öyle bir kemirdi ki ağ söküldü nihayet.” (s. 35)

La Fontaine güç ve cesareti aslana yakışır görür. Pencesi, heybeti, kükremesiyle gerçek dünyada hayvanlar âleminin önderi olan aslan fabllarda da hayvanların şahı olarak geçer. Öyle ki ismi bile diğer sakinleri korkutmaya yeterdir. Fakat gücün bu simgesi; kibirlenmemekte; ayrıca yeri geldiğinde di-

ğer canlılardan yardım istemesini bilmektedir. “Arslanla Eşek Avda” isimli masalda iyi bir av yakalama çabası içinde olan aslanın eşekle işbirliği yapması buna örnektir.

“Hayvanların şahı bir gün avlanmaya kalktı:
Şöyle güzel bir bayram yapacaktı.
Arslan kısmının avı da serçe olamaz ya;
Semiz danalar, geyikler olmalı mutlaka.
Bu işi hakkıyla başarmak için,
Bay arslan, davudi sesli eşeğin
Yardımindan faydalanmak istedi.
– ‘Yardımindan bağırmaktan ibarettir.’ Dedi. (s. 56)

La Fontaine “aslan” karakteri ile asıl olanın güç sahibi olmak değil; bunu doğru kullanmak olduğunu dile getirmek ister. Nitekim eşeğin sesinden faydalanan aslan avını bir bir ele geçirir.

“Gerçekten de ormandakilerin hiçbirisi
Alışık değildi eşek sesine.
Altı üstüne geliyordu sanki havanın;
Bir korkudur aldı sakinlerini ormanın;
Kaçmaya başladılar. Arslanın pençesine
Düşüyorlardı hepsi, akın akın” (s. 56)

Zağar, iyiliği ve bunu istismar eden kişileri temsil eder. La Fontaine “Dişi Zağarla Arkadaşı” adlı masalda insanların çeşit çeşit olduğunu, iyilerin yanı sıra kötülerin de olabileceğini anlatmak ister. Yazar, iyilikten anlamayan kişilere yardım edilmemesi gerektiğini; aksi takdirde bunların boşa çıkacağını hatta insanı zarara uğratacağını vurgulamak ister. Bu fabлда öne çıkan bir diğer görüş ise; iyilik yapmada ölçülü olmak gerektiğidir. Aşağıda yer alan dizelerde, evini doğurmak üzere olan arkadaşına açan bir zağarın düştüğü müşküliyet anlatılır:

“O müddet de bitti, yeniden geldi seninki,
Evini barkını istemeye.
Öbürü dişlerini göstererek dedi ki:
– ‘Biz varız senin kulübeni terk etmeye;
Elindeyse at bizi dışarı.’
Büyümüştü çünkü çocukları.
Soysuza bir şey verme, sonra pişman olursun;
Alamazsın verdiğini geri;
Çekişirsiniz, ileri geri;
Hâkimlere gider, yorulursun.
Yüz versen astarını da ister,
Elini uzatsan kolun gider.” (s. 33)

Masallarda geçen “kuzu” imgesi tehlikelerden kendini koruyamayan, zayıf, masum, saf ve güçsüz insanları temsil eder. Kuzunun bir yavru olması La Fontaine’in gerçek dünyada daha çok çocukları sembolize ettiği savını destekler. “Kurtla Kuzu” adlı masalda yalnız başına gezen bir kuzunun susuz-

luğunu dindirmek için eğildiği pınarda kurtla karşılaşması ve avlanmaktan kurtulamaması anlatılır. Nitekim kendini korumaktan yoksun insan yavrusunu bir başına gerçek dünyanın içine bırakmak onları tehlikelere açık hale getirmek olarak algılanabilir.

Güvercin, iyiliğin ve yardımlaşmanın göstergesi olarak yer alır. Fiziksel unsurları bakımından sevimli bir varlık olan güvercinin güzel değerleri temsil etmesi yazarın iç ve dış bütünlük arasındaki ilişkiye dikkat çekmek istediğini vurgular. “Güvercinle Karınca” adlı masalda güvercinin merhameti ve karıncaya yardım etmesi anlatılır:

“Dere başında su içecekti bir güvercin.
Tam eğiliyordu, bir karınca düştü suya.
Bir koskoca ummanın ortasında, boş yere,
Çırpınıyordu tekrar kıyıya çıkmak için.
Güvercin de merhamete geldi birdenbire;
Suyun üzerine bir çöp parçası bıraktı.
Karınca da o çöpe tutunup kurtulacaktı.
Kurtuldu da. İşte tam o sırada...” (s. 36)

Kimi zaman her söylenene inanmayan uyanık kimseleri temsil etmekle beraber “horoz” figürüyle genel olarak küçük hesaplar ve çıkarlar peşinde koşan ve tek kaygısı günü kurtarmak olan basit insanların anlatıldığı görülür. La Fontaine “Horozla İnci” masalında değerli bir inci bulan ve bunu biraz darı karşılığında satan horozun hikâyesine yer verir. Bu anlatıdan çıkarılacak dersi cahile miras kalan kitap örneği ile daha da somutlaştırır:

“Bir cahile bir kitap miras kalır;
Cahil de hemen, bu kitabı alır,
Yol üstündeki kitapçıya uğrar;
Der ki:– ‘Bu kitabı vereyim sana,
Yerine üç beş kuruş ver bana;
O benim daha çok işime yarar.’ ” (s. 29)

Ecza, kozmetik alanlarında işlevsel bir role sahip olan yılan ne yazık ki bugün bile toplum nezdinde soğuk ve sevimsiz bir var varlık olarak bilinir. Bu durum her yılanın zehirli olabileceği düşüncesinin kökleşmesinden kaynaklanmaktadır. La Fontaine de bu varlığa güzel nitelikler yüklemeyi. İç dünyasındaki huzursuzluğu sağa sola çatmakla gidermeye çalışan insanlar ile nankör kişiler yılan figürü ile sembolleştirilir. “Köylü ile Yılan” masalında anlatılan sinsilik ve hainlik “koynunda yılan beslemek” deyimine ilham verdiğini düşündürecek niteliktedir.

Fabllarda geçen “sinek” figürü kendini önemli gören, büyük işlere imza attığını düşünen vasat ve zayıf karakterli kişileri temsil eder. Yazar, ruhun hakirliğini cüssenin büyüklüğü ile özdeşleştirmeye çalışır. Ayrıca, dünyada her canlının bir önem arz ettiğini belirtmekle beraber, insanoğlunun başarıyı yalnızca kendine mal etmesini ve ukala tavırlar içine girmesini açık bir dille eleştirir. La Fontaine’i üzen bir diğer nokta ise; bu tip kişilerin sayısının azımsanmayacak derecede olduğudur:

“Dünyada işte böyle işgüzarlar doludur.

Her şeye burunlarını sokarlar.

Sanki onlarsız bütün işler durur.

Türlü ukalalıklar ederek can sıkırlar.” (s. 88)

Deyimleşmiş bir ifade olarak dile geçen “Altın yumurtlayan tavuk” ifadesi varlığını yine fabllara borçludur. La Fontaine aynı adı taşıyan masalında her gün altın yumurtlayan tavuk ile sahibi arasında yaşananları anlatır. Özetle; tavuk değerini bilenler için mal, mülk, berekettir. Kolay yoldan insana sunulan bir refah kapısıdır. Fablların en genel anlamı içerdikleri düşünüldüğünde insanların kendisine faydası olan varlıkları yok etmemesi gerektiği yargısına ulaşılır. Böylelikle insanoğlu doğaya zarar vermemeli, dünyayı süsleyen ve yaşamını temin eden bitki ve hayvanlara gereken değeri göstermelidir. Ayrıca yaşam diğer insanlarla güzeldir. Her insan, her topluluk; mutluluk zincirinin bir halkasıdır. Medeniyetin yaratıcısı bu varlığa kısımlar, savaşlar değil; barış ve huzur yakışır; çünkü güzelliklerin yok olmasından en büyük zararı görecektir olan yine insanoğlunun kendisidir.

Kurbağa, masallarda sıklıkla geçen hayvanlardan biridir. Yazar, onun bedensel özelliklerini ustaca gözlemleyerek, karakter özellikleriyle ilişkilendirmeye çalışır. Bilindiği gibi kurbağaların gözleri diğer hayvanlara oranla biraz daha yukarıdadır. Bu fiziksel özellikten hareketle La Fontaine “kurbağa” figürü ile yeteneklerini küçümseyen ve gözü yükseklerde olan kişileri eleştirmek ister.

“Dünya böyle budalalarla doludur işte;

Nicelerin gözü asilzadeliktedir.

Kimininki ağalık, beylikte,

Kimininki şehzadeliktedir.” (s. 15)

Yazar “Başlarına Kral İsteyen Kurbağalar” adlı eserinde açgözlülüğün olumsuz sonuçlarını, güzel değerlerin kıymetinin bilinmesi gerektiğini anlatır. İnsanoğlu hep daha fazlasını istemekle elindekileri de kaybedecek duruma düşebilir. Nitekim demokrat bir şekilde yaşayan kurbağalar bu durumdan sıkılıp Tanrı’dan bir kral isterler. Halim selim bir insan olan kraldan da şikâyet eden kurbağalar bu kez zalim bir turnanın hükmü altına girerler. Kanaatkâr olmanın neden olduğu durumu La Fontaine şu sözlerle açıklar:

“O vakit Tanrıları der ki: – ‘Siz çok oldunuz!

Hep keyfinizle mi iş göreceğiz?

Pekala bir hükümet kurmuşsunuz;

Onu muhafaza edecektiniz;

Etmediniz. Hiç olmazsa ilk kralınızla

–Ne halim selim kraldı!– yetinseydiniz ya!

Düşmemek için daha beterine.’ ” (s. 41)

Yazar “Karga” figürü ile başkaları tarafından övülmekten hoşlanan aptal ve ahmak insanları temsil eder. “Karga ile Tilki” adlı masalda kulağa hoş gelen ve onur okşayıcı her söze aldanılmaması gerektiği vurgulanır. “Her dal-

kavuk bir alığın sırtından geçinir;” (s. 14) cümlesi bu çalışmadan çıkarılacak temel yargıdır.

Yazar “leylek” imgesi ile akıllı ve yardımsever insanları anlatmak ister. “Kurtla Leylek” masalında boğazına bir kemik kaçan ve boğulmak üzere olan kurda leyleğin yardım elini uzatması; “Tilki ile Leylek”te ise; yine aynı varlığın, kabalığa ve şiddete başvurmadan nezaket kuralları çerçevesinde düzenbaz kişilere gereken dersi vermesi anlatılır.

“Geyikle Asma” masalından hareketle; geyiğin nankör ve hain kişileri temsil ettiğini söylemek mümkündür. Burada anlatılanlara göre; bir geyik kendini düşmanlarından saklayan, aynı zamanda yeri yurdu olan asmanın yapraklarını yemeye başlar. Gizlenecek yeri kalmadığı için de kolayca yakalanır ve boğazlanır. La Fontaine böylelikle yaşadığı yere hainlik edenleri ölümle cezalandırmış olur. Bu bağlamdan hareketle sadakatın önemi bir kez daha vurgulanmış olur.

“Balıkçıl” kuşu ile kibirli olmanın ve müşkülpesentliğin eleştirisi yapılır. Yazar aynı adı taşıyan fabl ile acıkmasına rağmen önüne çıkan her yemeği beğenmeyen, kendine daha lezzetli yemekleri layık gören; fakat sonunda bir sümüklüböceğe razı olan kahramanın düştüğü durumu gözler önüne serer. Bu eserden çıkarılacak iletiyi ise oldukça açık ifade eder:

“Pek o kadar müşkülpesent olmayın.

Bu dünyada, en fazla, uysallar rahat eder.

Aç gözlülük ederseniz, eldeki de gider;

Hiçbir şeyi küçük görmeyin sakın.” (s. 64)

“Gelincik” masallarda; yarınını düşünmeyen ve dünya nimetlerine düşünün insanları temsil eder. Anlatılanlara göre günlerden bir gün hasta ve zayıf bir gelincik daracık bir delikten geçerek ambara girer. Buradaki buğdaydan gerektiğince istifade eder. İyice semirince dışarı çıkmak ister; fakat bu, mümkün değildir. Yazar, bu işin çözümünü ise farenin ağzından şu sözlerle anlatır:

“Zayıf girdiğiniz zayıf çıkmanız gerek yine.

Başkalarına da söyleyebilirim bunu;

Korkum şu ki çapanoğlu çıkar işin sonu;

Bırakalım hepsini hallerine.” (s. 77)

Kurt eserlerde sıklıkla adı geçen hayvanlardan biridir ve –“Kurtla Köpek” masalı dışında– genel olarak olumsuz değerlerin sembolü olarak görülür. Güç ve iktidarı kötüye kullanarak haksızlık etmek (Kurtla Kuzu), iyiliğe kötülükle karşılık vermek (Kurtla Leylek) neredeyse onun karakteristiğiyle özdeşleşir. Öyle ki bu kökleşmiş ön yargılar; bu varlığın günün birinde hiçbir delile dayanmadan, iftiralara gölgesinde yargılanmasına ve suçlu görülmesine neden olur. La Fontaine kurdun kabarık suç defterinden dolayı “Boşa gitmez kötüye bir ceza verilince.” (s. 30) savını ileri sürse de kanımızca bu durum doğru değildir; çünkü adalet hükmü; şüphe, ihtimal ve sezgilere göre değil; kesin kanıtlara göre verilmelidir. Ayrıca her kötünün de bir gün haksızlığa uğrayabileceği fikri, göz ardı edilmemelidir.

“Kurtla Köpek” adlı fabлда kurdun farklı bir yönü; özgürlüğe olan düşkünlüğü konu edinilir. Kurt; güzel, besili, tüyleri tertemiz bir köpek gibi bağlı yaşamaktansa; çiroz kalmayı ve serbestçe dolaşmayı tercih eder; çünkü hürriyeti onun en değerli varlığıdır:

“ – ‘Bağlamak mı, serbestçe dolaşamaz mısınız?
–Pek dolaşamayız, ama ne çıkar?
–Ne mi çıkar? Yerinde dursun saltanatınız.
Hani hazineler bağışlasalar
Zerre bile feda edemem hürriyetimden, ‘
Diyip bizim kurt oradan uzaklaştı hemen.” (s. 18)

Kurt gibi fabllarda sıklıkla geçen bir diğer hayvan ise tilkidir. Bu varlık; oldukça uyanık, kurnaz, ikna etme yeteneği yüksek, karşısındakinin zayıf noktasını anlamada başarılı, hilekâr ve kötü niyetli kişileri temsil eder. Kıscası; zekâsını, yeteneğini, becerisini, zamanını yalnızca kişisel hırs ve çıkarlarına alet edenlerin sembolüdür.

La Fontaine “Karga ile Tilki” masalında karganın ağzından bir parça peyniri koparmak için iltifatlar eden (!) tilkinin samimiyetsizliğine yer verir:

“Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı,
Ona nağme yapmaya başladı:
– ‘Oooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz!
Gözüm kör olsun yalanım varsa,
Tüyleriniz gibiyse sesiniz,
Sultanı sayılırsınız bu ormanın. ’ ” (s. 14)

Yazar “Horozla Tilki” masalında ise yine hile ve entrikayla avını ele geçirmek isteyen tilkinin oyununa yer verir:

“Görmüş geçirmiş, anasının gözü bir horoz
Tünemiş bir ağacın dalına.
Kurnaz tilki, sesini yumuşatarak, ona
Dedi ki:–‘Kardeşçğim, artık dostuz;
Barış oldu hayvanlar arasında.
Müjde getirdim sana in de bir öpüşelim;
Ama Allah aşkına oyalanma;
Çünkü bilirsin ya, başımdan aşkın işlerim. ’ ” (s. 50)

“Tilki ile Leylek” masalından tilkinin bencil, düzenbaz yönüne temas ederken; “Tilki ile Üzümler” masalı ile başarısızlığını kendine değil, başkalarına mal eden; yeteneklerini değil; sahip olamadıklarını küçümseyen insanları sembolize eder.

Fabllarda yer alan At; bencil, saygısız, kibirli ve merhametsiz kişilerin sembolüdür. Yazar “Atla Eşek” masalında insanlığı olmayan bu tür kişileri yerden yere vurur. Yine aynı masalda adı geçen eşek ise; yardıma muhtaç düş-

kün kimselerin temsilcisidir. Zayıf ve aciz görünümünün yanı sıra bu varlığın kimi zaman kaba insanları, kimi zaman gösteriş budalalarını kimi zaman da ucuz kahramanlıklara soyunan ahmak kişileri anlatmaya çalıştığı gözlerden kaçmaz. Yazar bu tür insanların sayısının oldukça çok olduğunu şu sözlerle dile getirir:

“Dünyada bir sürü kalpazan vardır;
Doğrusu pek benzerler buradaki eşeğe.
Aslında hepsi uydurma bahadır,
Adları çıkmıştır kahraman diye.” (s. 60)

Köpek; rahat yaşamak uğruna özgürlüğünü bile feda etmekten çekinmeyen maddiyatçı insanları temsil eder. Dünya nimetlerinden mahrum olma- ma sadakat ve birlikteliğe esin olacaktır.

“ – ‘Hiç! Dedi köpek, sadece adam kovalamak.
Vazifeniz yabancılara şiddet,
Evdekilere hürmet göstermekten ibaret.
Ama karşılığında neler, neler!
Sizindir artık evin sayısız yemekleri.
O ne piliç, o ne kuş yemekleri!
O ne sonsuz okşanıp sevimler! ’ ” (s. 17–18)

La Fontaine’in meşhur “Cırcırböceği ile Karınca” masalından hareketle çalışkanlığın, gelecek kaygısını taşımanın, sorumluluk bilincine sahip olmanın Karınca imgesinde; umursamazlığın, tembelliğin ve ehli keyifliğin ise; Cırcırböceği imgesinde somutlaştırılmaya çalışıldığı görülür. Fakat yazar bu varlıkların kişilik özelliklerinde biraz abartıya kaçmış, insanları çalışanlar ve eğlenenler olarak iki keskin kutba ayırmıştır. Oysa zamanını daimi bir eğlence içinde geçirmek ne denli yanlışsa; yaşamı salt çalışmaktan ibaret görmek de o denli yanlıştır. Makul olan yerine ve zamanına göre ölçülü davranabilmek; orta yolu tercih etmektir.

Masallarda geçen keklük kimi zaman kolay elde edilen kazancın kimi zaman da başkalarıyla alay etmenin göstergesi olur. “Güvercinle Karınca” ve Tavşanla Keklik” masalları bu değerlerin ele alındığı bölümlerdir. Şair kolay elde edilen kazancı “çantada keklük” (s. 36) ibaresiyle dile getirirken; başkalarıyla alay eden kişileri de bu varlığın şahsında aynı akıbetle cezalandırır.

“Keklik işte o zaman geldi dile:
– ‘Hani siz pek süratli koşardınız?
Nasıl tutuldunuz ne oldu bacaklarınız?
Gülüyordu ama, kendine gelmişti sıra,
Biraz fazla güveniyordu kanatlarına.
Hesaba katmamıştı atmacayı.
Hazret de kurtaramadı paçayı. ’ ” (s. 73)

SONUÇ

Fabllar, ilgi çekici varlık kadrosundan ve bunlara yüklenen insani özelliklerinden dolayı çocukların ilgisini çeken metinlerdir. La Fontaine'in şiirsel bir anlatımla oluşturduğu eserleri bu türün en güzel örnekleri arasında gösterilmektedir. Onun masallarında geçen her varlık alegorik bir değer taşımakta ve insana, insanlığa dair simgesel bir mesaj içermektedir.

Fabllarda, aslan gücün sembolü olarak geçer. Yalnız bu güç zayıfı ezme ve haksızlığı meşrulaştırmak için değil; dengeyi sağlamak ve düzeni kurmak için kullanılmalıdır; yani aslan imgesi ile adaletin sağlanmasına dikkat çekilmek istenilir. La Fontaine'in masallarında at; bencil, saygısız ve insanlığı olmayan kişileri temsil eder. Şair bu simge ile insanoğlunu özgeciliğe ve hümanistliğe davet eder. Balıkçıl ile; insanoğlunun müşkülpeşent olmaması gerektiği ve önüne çıkan fırsatları iyi değerlendirmesi gerektiği anlatılır. Ayrıca bize sunulan güzellikleri küçümsememiz ve yaşama dair kanaatkâr bir tutum içinde olmamız gerektiği dile getirilmek istenilir.

Cırcırböceği ile tembelliğin ve sorumsuzluğun eleştirisi yapılırken; karcınca sembolü ile çalışmanın önemi vurgulanmaya çalışılır. Eşek sembolü ile; kimi zaman zayıf ve düşkün insanlar, kimi zaman görünüşe göre hüküm veren budala ve kaba insanlar anlatılmak istenilir. Şair; bu varlık aracılığı ile; zerafet ve asaletin yalnızca davranışlara değil; ruha da sinmiş olması gerektiğine vurgu yapar. Fabllarda geçen gelincik; dünya nimetlerine düşkün, maddi zevkleri önceleyen basit insanları anlatır. Şair; bu imge ile yalnızca midenin değil; ruhun da doyurulması gerektiğine vurgu yapmak ister. Karga ise övülmekten hoşlanan, her söze inanan aptal ve ahmak kişileri temsil eder.

Fiziksel özellikleri ile insanda sempati uyandıran güvercin, kuğu, kuzu gibi varlıklar masallarda da olumlu yönleri ile ön plana çıkar; güzel değerlerin temsili olurlar. Güvercin iyiliğin; kuğu sevimliliğin ve tatlı dilliliğin; kuzu ise; saflığın ve masumiyetin simgesi olur. Öte yandan yılan nankörlük ve geçimsizliğin; horoz; küçük hesaplar peşinde koşmanın; tilki zekâyı yalnızca kişisel çıkarları yönünde kullanmanın; yani kurnazlığın simgesidir. La Fontaine kurbağa imgesi ile sahip olduklarını küçümseyen, gözü yükseklerde olan tamahkâr kimseleri eleştirir. Alçakgönüllülük, küçük şeylerle de mutlu olmasını bilme ve hırslarını dizginleme onun telkin etmeye çalıştığı değerler arasındadır. Kurbağa gibi yine öne çıkmaya çalışan ve üstünlük kompleksinin esiri olan bir diğer hayvan ise sinektir. Şair bedensel yönden hayvanlar âleminin küçük canlılarından olan bu iki varlık ile özde sıradan ve basit olmalarına rağmen kendini beğenen, ukala insanları yermek ister.

Zağar, kurt ve köpek ve fare hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile anlatılırlar. İyiliğin önemi ve istismarı zağar ile anlatılırken; özgürlüğe düşkünlük ve gücü kötüye kullanma kurt imgesi ile vurgulanır. Şair; iyi yaşam koşullarına sahip olmak uğruna hürriyetinden vazgeçerek, kendisini yöneten güce teslim olmuş kişileri köpek figürü ile anlatır. Bu tür insanlar, efendileri-

nin kapılarında bekleyen sadakatli birer köledirler. Onur ve haysiyetleri için değil; maddi gereksinimleri için yaşarlar. Yine alegorik bir diğer unsur olan fare ile de; insanların çeşit çeşit olduğu; kimilerin huzura kimilerinse şatafat ve alayişe önem verdiği anlatılmaya çalışılır. Keklik kolay elde edilen kazan-cın ve başkalarıyla alay etmenin sembolü olurken; tavuk ise genel olarak mal ve bereketin göstergesi olur.

Sonuç olarak; La Fontaine'in fablları, alegorinin ustalıklı işlendiği metinlerdir. Şair bu varlıklar aracılığıyla; insanı insan yapan değerleri telkin ederken, idealindeki dünya düzenin anlaşılmasına da yardımcı olur.

KAYNAKLAR

- Aisopos (2000). Aisopos Masalları, Çeviren: Nurullah Ataç, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Alpgüvenç, C. (2003). Gülistan-Sadi'den Seçme Hikâyeler, Papatya Yayınları, İstanbul.
- Dilidüzgün, S. (2004). Çağdaş Çocuk Yazını, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Dilidüzgün, S., Sedat, S. (2005). Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Güleryüz, H. (2003). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). Türkçe Sözlük, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J.J. (2009). Emile ya da Eğitim Üzerine, Çeviren: İsmail Yerguz, Say Yayınları İstanbul.
- Şirazi, Ş.Ş. (1943). Bostan, Tercüme: Kilisli Rıfat, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul.
- Tepebaşı, F. (2011). Fabl ile Eğitim-Gotthold Ephraim Lessing ve Fabl Teorisi, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Veli, O. (2010). La Fontaine'in Masalları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Yalçın, A., Aytaş, G. (2005). Çocuk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yardımcı, M., Tuncer, H. (2000). Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Ürün Yayınları.
- ² Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş (2005), Çocuk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 127
- ³ Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş ,a.g.e., s. 128
- ⁴ Mehmet Yardımcı, Hüseyin Tuncer (2000), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Ürün Yayınları, s. 99
- ⁵ Mehmet Yardımcı, Hüseyin Tuncer, a.g.e., s. 99
- ⁶ Orhan Veli "Birkaç Söz" isimli yazısında La Fontaine'in yaşamına dair bilgilerde bulunmuştur. Bkz: Orhan Veli (2010), La Fontaine'in Masalları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 11-12

- ⁷ J.J. Rousseau (2009), *Emile ya da Eğitim Üzerine*, Say Yayınları, Çeviren: İsmail Yerguz, İstanbul, s.233–234
- ⁸ J.J. Rousseau (2009), a.g.e., s.236
- ⁹ Selahattin Dilidüzgün, Sedat Sever ve diğerleri (2005), *Çocuk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s.22
- ¹⁰ Ali Püsküllüoğlu (1995), *Türkçe Sözlük*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 82
- ¹¹ Selahattin Dilidüzgün (2004), *Çağdaş Çocuk Yazını*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, s. 26